

SLOVENSKA SKUPNOST V DEŽELI

DUŠANU ČERNETU V SPOMIN

V sredo, 2. aprila smo se na goriškem pokopališču za vedno poslovili od prijatelja, kolega, večkratnega tajnika, blagajnika in od zadnjega občnega zbora predsednika nadzornega odbora Slovenske skupnosti ter vse življenje celotno predanega našemu zamejskemu javnemu življenju.

Dušan Černe je bil rojen 2. maja 1916 v Trstu v družini, ki je bila doma na Vogerskem v Vipavski dolini. Do šeste gimnazije je študiral v goriškem malem semenišču, nakar je odšel v Ljubljano, kjer je končal gimnazijo in maturiral na tamkajšnji klasični gimnaziji. Nato se je vpisal na pravno fakulteto v Beogradu. Tik pred silovitim bombardiranjem Beograda v aprilu 1941 je odpotoval v Zagreb. Od tam je prišel spet v Ljubljano in kmalu začel organizirati odporniško gibanje po deželi. Leta 1942 so ga fašistične oblasti ujele in je moral več mesecev prenašati strahote zapora talcev. Končno so ga internirali v Gonars. Med nemško zasedbo naših krajev je ilegalno živel v Gorici. Dve leti po končani vojni je dobil mesto na radiu. S prihodom Italije je bil dodeljen tiskovnemu uradu vladnega komisarjata, od koder pa je bil po nekaj mesecih odpuščen, ker mu kot zavednemu slovenskemu narodnjaku niso zaupali. Preživljal se je s honorarnim delom na radiu, dokler ni dobil l. 1966 stalnega mesta na radiu kot časnikar.

Že iz mladih let se je Dušan Černe zanimal za slovensko javno življenje, že kot gimnazijec v Gorici. Če v mislih preletimo vse njegovo življenje, moremo ugotoviti, da se v njem kaže pred-

(nadaljevanje na 2.str.)

Slovenska skupnost je v deželi Furlaniji-Juljski krajini edina stranka, ki ima v svojem programu v prvi vrsti dosledno borbo za pravice našega človeka, oziroma, naše skupnosti. Ker je ta skupnost manjšinska, to se pravi, da je tako socialno, kot tudi gospodarsko v odrinjenem položaju, je borba za te pravice napredna borba v najglobljem pomenu besede. Napredno je namreč vse tisto, kar povečuje enakost med ljudmi, kar širi demokratičnost, vpliv množic na družbeno vodstvo, socialno pravičnost, ipd. Zato trdimo, da je Slovenska skupnost napredna stranka.

Kako je Slovenska skupnost nastala in kako se je razvijala v zadnjem desetletju ali dveh?

Začetke Slov. skupnosti je treba iskati v Slov. demokratični zvezi, ki je delovala na Tržaškem in na Goriškem in je nastala po drugi svetovni vojni kot zagovornica pravic in koristi Slovencev v demokratični ureditvi proti totalitarnim težnjam Avtonomne komunistične partije za Svobodno tržaško ozemlje in seveda, proti težnjam italijanskih strank, ki se jim je še poznala prejšnja, če ne že fašistična, skrajno nacionalistična miselnost in tej sledeča dejavnost. Po drastičnem razkolu s kominformom l. 1948 se je del Slovencev, ki so bili v Avtonomni komunistični partiji, ločil od matične stranke in ustanovil neodvisno socialistično zvezo. Po razpustu stranke l. 1963 so se člani te stranke večinoma prelili v italijansko socialistično in komunistično stranko. Edina slovenska stranka je ostala SDZ. Vendar je hiter razvoj dogodkov pokazal na potrebo po širšem idejnem in delovnem okviru. Začela se je čutiti potreba po stranki s širšo, narodno osnovo, ki bi bila sprejemljiva za vse zamejske Slovence; po stranki, ki bi upoštevala naše skupne narodne značilnosti, težnje, hotenja in koristi. Taka stranka naj bi po svojih namenih, značaju in sestavi postala politična organizacija vseh zamejskih Slovencev.

Stranke se menjavajo in spreminjajo; spreminjajo se tudi politična prepričanja in svetovni nazori, a narod ostane. Treba je torej združiti vse slovenske sile, da ohranimo zemljo in svojo samobitnost. To so imeli pred očmi tisti, ki so pred enajstimi leti ustanovljali Slov. skupnost.

V začetku bolj kot stranka je bila to koalicija štirih grupacij: Slov. katoliške skupnosti, Slov. demokratične zveze, Slov. krščansko-socialne zveze in Skupine neodvisnih. V nadaljnjem razvoju se je Slov. katoliška skupnost preimenovala v Slov. ljudsko gibanje, Skupina neodvisnih pa v Slovensko narodno obrambno skupino. L. 1969, so se tri skupine združile v enotno stranko: SLG, SKZ in SNOS in je bil na občnem zboru izglasovan statut.

V smeri nastajanja enotne slovenske stranke, ki bi zajela vso deželo, je važen mejnik nastanek SS v Gorici, ki se zdi kot izbruh dolgo zadržanih sil in je dejansko mogočen izraz hotenja in volje goriških demokratičnih Slovencev. Temu je sledila sestava koordinacijskega odbora s predstavniki iz tržaške, goriške in videmske pokrajine, ki sta ga določila na skupni seji v Gorici predsedstvu in izvršna odbora SS v Trstu in v Gorici. Naloga tega je, da pomaga razširiti SS v Beneško Slovenijo in v Kanalsko dolino, skratka povsod tja v Italijo, kjer živijo bolj ali manj strnjeno Slovenci, da bo ena sama stranka od Mačkovelj pa do Bele peči in Kokove na jugoslovanski oziroma avstrijski meji, od skrajne južnovzhodne do severozapadne meje naše dežele. Isti duh, ista volja, ista ideologija, ista strategija, ki se seveda vsklaja s posebnimi razmerami, s političnim, gospodarskim, družbenim in kulturnim položajem posameznih krajev. Močna, udarna in moderna SS se bo nujno in hitro razmahnila tudi med slovenskim prebivalstvom v Beneški Sloveniji, v Režiji in v Kanalski dolini, ki bodo videli v njej vzor in čutili v njej močno oporo in se bodo otesili manjvrednostnih kompleksov.

Koordinacijski odbor mora tudi pripraviti deželni kongres stranke, ki bo 17. maja letos v Devinu, kjer bo tudi izvoljeno deželno vodstvo stranke in novi statut.

Pravilnost smernic in poti SS potrjuje tudi razvoj slov. politike na Koroškem, kjer so po dolgih in težkih preizkušnjah prišli do sklepa, da morajo imeti Slovenci lastno politično stranko, da si morajo sami pomagati le sami, da se morajo kot polnopravni člani predstavljati tudi v politiki, kjer se sprejemajo važne odločitve.

DUŠANU ČERNETU V SPOMIN

vsem velika organizacijska sposobnost, ki je redka, a zato toliko bolj dragocena odlika. V Beogradu je bil tajnik društva Julijska krajina in odbornik v Slov. prosvetnem društvu. V Ljubljani je bil glavni organizator krožka Sedejeva družina, kjer je bil vodja pisatelj in znamenit govornik Filip Terčelj, doma iz Šturij pri Ajdovščini. Po vojni je bil glavni organizator zelo uspešnih dramskih prireditev v Gorici. V Gorici je tudi pomagal ustanoviti Slov. demokrasko zvezo. V okviru krščansko socialne skupine je v letih po 1950 ustanovil in vodil Klub mladih izobražencev. Leta 1962. je bil soustanovitelj Slovenske skupnosti in ji v glavnem izdelal statut in pravilnik. Bil je večkrat njen politični tajnik, blagajnik in zadnji čas predsednik nadzornega odbora.

Dušan Černe je bil jasen v svojih načelih, prirodno slovensko naravnani, brezkompromisen, ko je šlo za slovensko stvar; vztrajen, požrtvovalen in neumoren delavec. Ves predan delu ni iskal časti ali dobička. Nadvse vesten je bil tudi v poklicnem delu. Dober poznavalec naše predvojnne, vojne in povojne zgodovine. Poleg bistrine gledanja tudi dober spomin. Prenikav poznavalec ljudi in stvari, človek z veliko politično rutino, vedno o vsem informiran.

Dušan Černe si je na začetku narodnopolitičnega delovanja slovenske narodne skupnosti v Italiji izdelal jasen koncept. Postavil ga je na štiri temelje: narodnost, krščanstvo, socialnost in čimvečja gospodarska osamosvojitve. Dobro je vedel, da se moramo dobro organizirati, če hočemo uresničiti svoje cilje. Postaviti si moramo moderne programske točke in po možnosti vzdrževati dobre stike z matično domovino, ki je dolžna podpirati vse Slovence ne glede na njihovo ideološko in politično usmerjenost. Z vso vnemo se je oklenil zamisli, da moramo imeti Slovenci v Italiji lastno politično organizacijo in je zato povsod zagovarjal tezo, da moramo biti Slovenci sami kot narodnopolitični subjekt ustvarjalci lastne usode. Le slovenska stranka nas lahko zastopa brez pridržkov. Drugi nas lahko razumejo, nam pomagajo, nas podprejo, a ne morejo biti mi. Kot polnopravni moramo zastopati in predstavljati sami sebe tudi v politiki, to je na tistem področju, kjer je v naši ureditvi edini ključ za najvišje ureditve. Zato se je Dušan tako odločno postavil proti vključevanju Slovencev v Italiji v neslovenske stranke.

Z Dušanom Černetom se je podrl važen stber naše organizacije; z njim je ugasnil pozoren osvetljevalec in skrben spremljevalec naše manjšinske problematike. Umanjkal je v najvišjem vzponu in v največji zrelosti, zato je škoda toliko večja.

Ko se je v ponedeljek 24. marca začela širiti vest, da je bil Dušan zadet od kapi, smo upali, da gre z pomoto. Potem mo nestrpnost čakali vesti in na tistem upali, da bo morda le premagal bolezen, saj je močan in je bil vedno zdrav. Zaman. Po enotedenski agoniji najprej v goriški in potem v videmski bolnici je na velikonočno soboto, 29. marca, nekaj pred polnočjo izdihnil.

Naj počiva v miru in naj bo bogato poplačan za vse, kar je naredil za Slov. skupnost in za slovensko narodno manjšino v Italiji sploh, kateri je konec koncev posvetil vse svoje življenje.

Mi pa bomo najboljše ohranili živ njegov spomin med nami, če bomo vztrajno in dosledno uresničevali narodnostne, politične, gospodarske in socialne zamisli, ki jih je osvojil in vneto zagovarjal Dušan Černe.

KRAŠKI REZERVATI

Mi Slovenci in Kraševci nismo proti varovanju okolja in zaščiti narave!

Kdo pa je ohranil Kras tako lep, pristen, ves zelen in bujen skozi dolga stoletja? In kdo ga je stalno kvaril, rušil njegova naravna ravnovesja, uničeval na vse mogoče načine?

Mi, ki na njem živimo sma ga ohranjevali, razni prišleki pa so ga rušili in poškodovali: benečani so sekali hrastove gozdove, meščani so se

po njem sprehajali, gradili ceste, železnice, tovarne in druge objekte. Danes bi nam radi z zakoni, ki jih hočejo vsiliti od zunaj Kras odvzeli in ga oddali v upravo ljudem, ki nimajo s Krasom nič skupnega. Največjo garancijo, da se Kras ohrani takšen, kakršen je, bomo imeli tedaj, kadar bo kraški človek Kras sam upravljal in ga strokovno vodil, kakor je pokazal, da to najboljše zna skozi mnoga stoletja v preteklosti.

TOVORNO POSTAJALIŠČE NA FERNEČAH

S širjenjem blagovne menjave tu in onstran meje se postavlja nujnost, da izgradimo določene infrastrukture, kakor je tovarno postajališče na Fernečah.

Mi nismo proti temu, da se gradijo takšni nujni objekti, vendar pa smo proti temu, da cenno zanje plačuje edinole in izključno naš človek, zato, ker je manjšinec in, ker nima ustrezne gospodarske in politične moči. Kjerkoli mogoče se bomo takšnemu podcenjevalnemu in kolonijalnemu odnosu do nas Slovencev z vsemi silami uprli.

— NAŠ ČLOVEK NAJ DOBI SVOJE PARCELE PLAČANE PO PRAVIČNI CENI:

— KRAJEVNA SKUPNOST, KJER SE INFRASTRUKTURE GRADIJO, NAJ DOBI KOLEKTIVNO ODŠKODNINO ZA IZGUBO TAKO VAŽNEGA GOSPODARSKEGA FAKTORJA, KAKOR JE ZEMLJA:

— NAŠ ČLOVEK NAJ DOBI MOŽNOST SOPRUVLJANJA V VODSTVU USTANOV, KI STOJE NA NJEGOVI ZEMLJI:

— V TEH USTANOVAH NAJ SE UVEDE URADNA UPORABA SLOVENŠČINE.

Za vse to se borimo in se bomo še nadalje borili.

STANJE V ZGONIŠKI OBČINI

Zgoniško občino so dolga leta upravljali komunisti, ki se na vse pretege hvalijo, kaj so vse napravili za našega človeka, za manjšinsko skupnost. Tu vidimo zopet enkrat rezultate njihovega delovanja. Nastala so naselja kot Girandole, dvignil se je prah okoli nadaljnjih gradbenih načrtov (Delta), na podlagi katerih se je v občino priselilo na stotine novih družin, ki so povsem izmaličile narodnostne sestavo te občine

Po dolgoletni komunistični upravi zgoniška občina ni več slovenska. Za nove volitve se pripravljajo italijanske liste, ki bodo s svojimi glasovi soodločale pri upravi. Ali zgoniški občinski možje ne vidijo, da si žagajo vejo na kateri so vsa ta leta sedeli? Ali bodo naši ljudje še dolgo dajali svoje glasove takšnim upraviteljem? Tu je sprememba potrebna, saj je ogrožen naš narodnostni obstoj in nadaljni razvoj.

**Prispevajte
v volilni sklad!**

Prinesite svoj prispevek na sedež v Ul. Machiavelli, 22-II° nadstr. tel. 69126 od 18-20 ure ali pa pošljite po tekočem računu št. 11/126.

PROGRAM SLOVENSKE SKUPNOSTI

Ko govorimo o političnem programu neke skupine, ne moremo mimo preteklega dela in njegove analize. To pa ne zaradi tega, ker bi želeli nujno kritizirati preteklo delovanje, temveč zato, ker se moramo skušati učiti iz posegov, ki so bili storjeni v preteklosti, zato da bomo v prihodnje bolj in ustrežneje delovali. Kjer ni kritične revizije preteklega delovanja, tam se preneha vsak napredek, tam se stvari kristalizirajo in pride do stagnacije. Da je Slovenska skupnost v nevarnosti pred takšno imobilnostjo, nam kažejo že volilni rezultati zadnjih nekaj let, kjer prav gotovo ni opazati kakšnih posebnih sprememb.

Zdi se mi, da ni tjavendan rečeno, če trdim, da Slovenska skupnost doslej ni imela jasno začrtanega programa, da je živela preveč v vzhodu drobnjekarstva in kratkoročnosti. Morda se ne motim, če trdim, da se je to zgodilo predvsem zato, ker naše gibanje ni oslonilo svojega delovanja na širšo analizo za prostorske in časovne situacije Slovencev v Italiji. Delovanje Slovenske skupnosti se je omejevalo na posamezne zahteve do italijanskih strank in ustanov ter na uresničevanje teh nepovezanih zahtev. Slovenska skupnost se je v sklopu javnega življenja v deželi omejevala na narodno-obrambno dejavnost brez širših ciljev. Sodim, da se je tudi zaradi tega njen glas izgubljal v širšem sozvočju problemov skupnosti, v kateri živimo, in je prihajal do izraza le takrat, ko se je dinamika javnega življenja dotaknila neposrednih slovenskih interesov.

To samo na sebi ni zgrešeno (saj je nujno, da se Slovenci prvenstveno borimo za svoje interese, ker se zanje ne bo zanimal nihče drug razen nas), a se mi zdi, da je premalo. Če gledamo nekoliko dalje, takšna usmerjenost v bistvu oškoduje tudi naše interese.

Slovenci v Italiji smo državljanji kot vsi drugi, davkoplačevalci kot vsi drugi, in smo zato kot vsi drugi zainteresirani nad upravljanjem javne stvari.

Slovenski interesi ne predstavljajo le sklop izoliranih zahtev, čeprav je pri naših problemih določena specifičnost, ki je samo naša. Toda v to naše posebno bivanje in delovanje, v naše posebne probleme, gospodarske kulturne, športne in druge, neprestano butajo valovi širše stvarnosti, bodisi italijanske kot tudi evropske in mednarodne, zaradi česar tega širšega okvira nikakor ne smemo pustiti iz vidika. Sodim, da bomo naše posebne interese najbolje branili takrat, kadar bomo skušali biti čimbolj in na strokovnem področju čimbolj, prisotni v vseh javnih problemih občin, mesta, dežele, obmejnega ozemlja in države in ne šele takrat, ko nam gre za nohte.

Za nov način prisotnosti

Tipičen primer takšnega ravnanja je *problem Kraških rezervatov*. Ko je bil sprejet Belcijev zakon v rimskem parlamentu, je malokateri Slovenec vedel, kaj se je zgodilo, mnogi niso niti vedeli, da je bil zakon sprejet. Naša javnost se je zganila šele takrat, ko je postalo jasno, da bo

zakon gotovo uveljavljen in da lahko (odvisno pač od njegove realizacije) udari po naših najbistvenejših interesih.

Temu bi še dodal, da zakon sam ni padel z neba. V tržaški javnosti so ga pripravili že dalj časa. V tisku, na zasedanjih, okroglih mizah in zborovanjih je že leta prej potekala debata o Krasu in njegovi zaščiti. Malokateri Slovenec se je vključil v to debato, tudi politični predstavniki ne. In vendar bi verjetno takrat najlaže posegli v debato in izjasnili svojo posebno stališče in izkustvo, kot avtohtono prebivalstvo, ki ima prav na ozemlju bodočih rezervatov neodtujljive pravice.

Takih primerov bi lahko našli še več.

Če naj to stanje izboljšamo, moramo bistveno spremeniti svoj način prisotnosti v javnem življenju: ta prisotnost mora postati bolj učinkovita na samem terenu, koreniniti mora v različnih slojih in poklicih, povsod tam, kjer nastajajo problemi in zahteve po njihovem reševanju. Posebno pa moramo biti prisotni pri vseh tistih slojih in skupinah, ki so zaradi svojega socialnega položaja najbolj ogroženi, tako v človeškem kot v narodnostnem oziru.

Izdelati si moramo jasen koncept o naši prisotnosti v javnem življenju, o naši funkciji, o naših zahtevah, o vrsti in načinu avtonomije, ki jo zahtevamo, o našem gospodarstvu, o naši kulturi, športu, ipd.

Da ne bi vse to izzvenelo kot zahteva, ki jo obračam na druge, kakršnih imamo že tako preveč, bom skušal v nadaljevanju doprinesiti nekaj misli o tem, kako bi se dalo izčistiti takšen enoten koncept o Slovencih v Italiji.

Osnova bi ga na sledeče premise:

Prostor, kjer bivamo

Pri življenju neke skupine igra veliko vlogo prostor, v katerem ta skupina živi. Osnova vsake politike je upoštevanje tega prostora. Ne moremo mimo osnovne ugotovitve, da smo zamejski Slovenci vključeni v italijansko državo. Po drugi plati pa naša naselitev ob vzhodni meji te države prikazuje našo nepretrgano povezanost s celotnih narodnostnim ozemljem Slovencev, ki živijo v Jugoslaviji in Avstriji. Važen dejavnik, ki ga moramo upoštevati, je še ta, da naša naseljenost v Italiji ni docela strnjena, zaokrožena, recimo, kakor je naseljenost južnotirolski Nemčev. Neke vrste strnjjenost je opaziti le v tem, da je skoraj povsod naša gostota tem večja, čim bližje smo meji in obratno, tem manjša, čim bolj se od meje oddaljimo. Naše narodnostno ozemlje je razbito predvsem zaradi prisotnosti večjih naselij, mest in trgov, ki imajo povečini večinski narodnostni značaj. Takšni kraji so: Milje, Trst, Tržič, Gorica, Čedad, Trbiž idr.

Opisane prostorske predpostavke nimajo le teoretičnega značaja, temveč tudi praktične posledice, ki se zrcalijo v celotnem javnem življenju in torej tudi v politiki. S temi posledicami moramo nujno računati.

Dejstvo, da živimo vključeni v italijansko državo, nas sili v to, da odigramo določeno vlogo v italijanskem javnem življenju, da vršimo določene

pozitivno funkcijo z neko svojo specifično značilnostjo. Funkcija je že to, da se ohranimo, in zato so narodnoobrambni cilji prvi, vendar to še ne more biti dovolj in vse.

V italijanskem javnem življenju moramo biti v večji meri prisotni in to kot družbeni subjekt, ki ima o vseh problemih, ki pretresajo italijansko javnost svoje avtonomno in posebno stališče.

Pomen odprte meje

Drugo važno dejstvo naše prostorske razporenosti je to, da živimo vzdolž državne meje, ozko naslonjeni na celotno telo slovenskega narodnostnega ozemlja, kar nas sili, da čimbolj krepimo in gojimo stike z matičnim narodom. Zavedati bi se morali dejstva, da bi brez različnih tokov, človeških, idejnih, kulturnih, športnih in ne nazadnje gospodarskih, ki prihajajo od onkraj meje, naš zamejski organizem kaj kmalu usahnil. Zato moramo te stike čimbolj krepiti in omisliti. Prav s temi stiki in zaradi njih smo zamejski Slovenci tudi most med narodom, ki živita ob tej meji. Ob neki raziskavi, ki jo je izvedel sociološki institut ISIG v Gorici, je jasno izhajalo dejstvo, kako smo prav zamejski Slovenci tisti faktor, ki vzdržuje največ prekomejnih stikov bodisi kulturnih, gospodarskih, športnih pa tudi povsem na družinski ravni. Če je meja tako odprta in živa, kakršna je, je tudi to naša zasluga in stalni interes. Čisto konkretno se vprašajmo, koliko Slovencev se bavi s posredniško vlogo med obema stranema meje, kolikor se jih je že na ta račun gospodarsko okrepilo! Kako bi prav nas prizadelo, če bi mejo zopet zaprli! Zavedati se moramo dejstva, da je naša moč večja od našega števila in naše dejanske organiziranosti, a temu se imamo zahvaliti prav odprti meji in gospodarskim stikom, ki jih takšna meja omogoča. Zavedati bi se morali dejstva, da je odprta meja postala važen dejavnik tudi v življenju naših sodržavljanov italijanske narodnosti, ki nas same ne vidijo le v funkciji našega števila, ki je relativno majhno, temveč tudi in predvsem v funkciji činitelja boljših sosedskih odnosov in, zakaj ne, danes lahko rečemo tudi to: gospodarskega razvoja in razcveta našega mesta. Zaradi vsega tega je krepitev stikov z matično domovino važen činitelj naših nadaljnjih uspehov in rasti.

Zamejski Slovenci smo pred težavno nalogo: kot avtonomna slovenska politična formacija se moramo soočiti s stvarnostjo v kateri živimo, in sicer ne defenzivno, temveč aktivno. S tem preprečujemo nevarnost asimilacije. V ta namen moramo tudi istočasno čimbolj krepiti povezanost z matičnim narodom in jo primerno omišljati. Le tako bomo lahko vršili funkcijo in vlogo mostu med obema narodom, kakor se večkrat piše in govori.

Globalni manjšinski zakon

Tretje dejstvo, ki ga prinaša s seboj naša posebna prostorska struktura, je v določeni razbitosti našega narodnostnega ozemlja, ki ni med-

(nadaljevanje na 4. str.)

sebojno zaokroženo in strnjeno, kakor smo že prej omenili. Tudi to dejstvo ima svoje javno-pravne politične posledice, ki si jih ne moremo kar tako odmisli. Zdi se mi, da se te posledice pojavljajo predvsem v zvezi s tako imenovanim *globalnim manjšinskim zakonom*, ki predstavlja eno izmed naših osnovnih zahtev in je bil predložen s strani različnih slovenskih forumov italijanskemu parlamentu. Ko so Južni Tirolci zahtevali zase takšen zakon, je bilo njihovo stališče lažje predvsem zaradi njihove strnjene in celovite naseljenosti v bocenski pokrajini. Tako imenovani paket ukrepov, ki so ga zahtevali in dejansko tudi dosegli, je težil tedaj predvsem za tem, da spremeni razmerje moči in oblasti na pokrajinskem nivoju v prid nemškega prebivalstva. V enotni javno-upravni enoti — pokrajini — tega ni bilo težko doseči.

Slovenci smo porazdeljeni na tri pokrajine v deželi. Zato, da bi naš glas prišel do veljave na deželni ravni bi morali doseči, da se ustanovi upravno telo (konzulta, konzorcij, združenje) na deželni ravni z zakonodajno kompetenco v problemih, ki so življenjske važnosti za obstoj in razvoj slovenske manjšine v Italiji.

O teh problemih bi bilo treba, seveda, še razmisliti, jih poglobiti, bolje preučiti in šele tedaj izdelati predloge. Vendar, kot vidimo, se tudi tu dotikamo nekaterih bistvenih vprašanj slovenske narodnostne skupine v Italiji.

Drug vidik, ki prihaja do izraza pri teritorialnih aspektih, je organizacijski. Naše delovanje, predvsem pa delovanje političnih formacij, ki se zavzemajo za reševanje slovenskih problemov — in tu je Slovenska skupnost nujno v prvi vrsti — se ne sme omejevati samo na določene predele ozemlja, ki ga naseljujejo Slovenci v Italiji. Prisotni bi morali biti povsod tam, kjer so naši ljudje. Zdi se mi, da je tu precejšnja hiba našega dosedanjega delovanja, ki jo bomo morali v prihodnosti nujno omejiti in izboljšati.

Kot vidimo, se da že iz samih, golih zemljepisnih dejstev razbrati celo vrsto vodil za naš politični koncept in za specifičnost našega obstoja in naše posebne zaščite, ki jo zahtevamo od oblasti.

Čas, v katerem živimo

Čas vpliva predvsem v tem smislu, da so vse resničnosti s katerimi imamo opravka v nenehnem spreminjanju v času, da so vse te resničnosti v nenehnem razvoju in da bo naša prisotnost tem bolj učinkovita, čim bolj bomo upoštevali njihovo trenutno razvojno stanje ter perspektivo za bodočnost. Tem manj pa bo naša prisotnost učinkovita, čim manj bomo upoštevali že preživele situacije in mentaliteto.

Posebno važno, tudi iz političnega vidika, je upoštevanje časovnega razvoja danes, ko se stvari zelo hitro spreminjajo.

Glede tega časovnega vidika prisotnosti Slovencev v Italiji bi dejal, da je tu zaznati predvsem sledeče silnice: družba se zmeraj bolj demokratizira in socializira. Vendar ta demokratizacija in socializacija ne napredujeta sami od sebe, čeprav je spontan pritisk ljudskih množic važen dejavnik, ki ga ne smemo omalovaževati. Demokratizacija in socializacija napredujeta predvsem zaradi delovanja in hotenja gibanj, strank in tokov, ki so jim cilj demokratizacija in socializacija.

Ali smo mi Slovenci nad temi procesi zainteresirani.

Smo, ker nam izkušnja pa tudi razum prikazuje, da se bodo naši problemi reševali prav v funkciji izboljševanja demokratičnega vzdušja in socializacije v državi, ki je izšla iz odpora, obstajamo in smo priznani, a nimamo še vseh pravic, v jutrišnjem svetu, ki bo, tako vsaj upamo, še bolj demokratičen in socializiran, se bomo lahko še bolj uveljavili.

Iz tega razmišljanja izhaja, da so naši naravni zavezniki vsa tista gibanja, stranke in tokovi, ki se borijo za večjo socializacijo in demokratizacijo v državi, medtem ko so naši naravni sovražniki vsi nasprotniki takšnega stanja.

To spoznavanje predstavlja važen kompas za naše javno delovanje, ki ga nikakor ne bi smeli izgubiti izpred oči.

(se nadaljuje)

SLOVENSKA SKUPNOST O REFORMI RADIA IN TELEVIZIJE

Izvršni odbor Slovenske skupnosti z zadovoljstvom ugotavlja, da je pred kratkim senat dokončno odobril zakonski osnutek o preureditvi radio-televizijske družbe, ki je s tem postal državni zakon. Pri tem poudarja, da je bila končno vnešena v zakon tudi dolgoletna zahteva po ustanovitvi televizijskih oddaj v slovenskem jeziku, s čimer je bil napravljen korak k enakopravnosti vseh državljanov. Televizijske oddaje v materinščini so za manjšino izrednega pomena, saj je prav televizija osrednji medij, ki ne samo vpliva na javno mnenje, pač pa je pomemben kulturni posrednik. Pri tem tajništvo SS poudarja, da je SS kot prva že pred leti zahtevala ustanovitev televizijski oddaj v slovenščini za prebivalce FJK. Pri tem SS spominja na vrsto interpelacij, ki so jih predstavniki SS vložil v raznih javnopravnih organih od dežele in pokrajine do občinskih svetov. Med najvažnejšimi prispevki za ustanovitev televizijskih oddaj v slovenščini pa je prav gotovo zakonski osnutek,

ki ga je lani predložil v deželnem svetu FJK svetovalec dr. Štoka. V tem osnutku je še posebej poudarjeno načelo, da morajo biti vsi nameščenci radiotelevizijskih oddaj v slovenščini pripadniki slovenske narodnosti, kar je razvidno iz zahteve, da morajo uslužbenci imeti dokončano slovensko šolo. Pri tem pa SS opominja, da je bil z odobritvijo zakona o preureditvi radiotelevizijske družbe napravljen le prvi korak na poti k pravi reformi in ustanovitvi deželnih televizijski oddaj v slovenščini, zato bo tudi v bodočnosti potrebna budnost, da bo do ustanovitve slovenske televizije prišlo kar se da hitro in da bodo oddaje resnično veren odraz slovenskega kulturnega in socialnega življa v zamejstvu.

Pri tem SS poziva javno mnenje in ostale stranke ustavnega loka, naj zastavijo vse sile, da ne bo prišlo do zavlačevanja pri uresničevanju zakonskih določil, predvsem pa členu 19, ki govori o slovenskih televizijskih oddajah.

Za samostojno okrožje slovenskih šol

V tekočem šolskem letu so začeli veljati po oblaščenih odloki, ki skušajo demokratizirati delovanje šol kot vzgojno-izobraževalnih ustanov. V ta namen so bili že izvoljeni predstavniki staršev, učnega in neučnega osebja ter dijakov, ki sestavljajo šolske (zavodske) svete in druge notranje šolske organe.

Slovenska skupnost pozorno sledi vsem tem prenosom šolskega ustroja s posebnim ozirom na potrebe in koristi slovenskih šol. Pri tem se zaveda, da pooblaščen odloki ne rešujejo vseh šolskih problemov, zlasti pa niso izpolnili pričakovanj glede slovenskega šolstva kot celote. Državni zakonodajalec je sicer priznal potrebo po prisotnosti predstavnikov slovenskih šol v okrožnih svetih ter v pokrajinskih svetih na Tržaškem in Goriškem (čl. 34) ter v vsedravnem šolskem svetu (čl. 16), toda vedno v splošnem upravnem okviru. Ne upošteva pa specifičnih potreb in vloge slovenskega šolstva kot avtonomne vzgojno-upravne enote, namenjene slovenski narodnostni manjšini v državi. Zato je glavna pomanjkljivost teh šolskih odlokov ta, da ne predvidevajo za slovenske šole kot celoto ustrezajočega krovnega organa, ki bi usmerjal in koordiniral njihovo dejavnost, to je samostojnega okrožja.

Tako si je med dejavniki slovenske manjšine utrla pot zamisel o ustanovitvi samostojnega slovenskega okrožja kot odraz vseh naših šol v deželi. Danes prideta dejansko v poštev le tržaška in goriška provinca, toda jutri mora biti v takem okrožju prostor tudi za slovenske šole, ki bi bile uvedene v videnski pokrajini.

Slovenska skupnost se zaveda važnosti takšnega krovnega šolskega telesa, zato se je med prvimi začela zavzemati za samostojno slovensko okrožje. V svoji izjavi z dne 19. januarja letos je predlagala, naj se politične in druge slovenske sile sporazumejo glede ustreznega popravnega k zakonu. O tem bi moral razpravljati tudi skupni šolski odbor, ki se pa zaradi naspornega stališča KPI ter takrat še neizdelanega stališča PSI na žalost ni več sestal in o tem povedal svoje mnenje. Slovenska skupnost obžaluje, da ni prišlo do enotnega stališča. Zato se je odločila, da samostojno vloži na deželni odbor zahtevo v obliki zakonskega predloga vladi v Rimu, naj se za slovenske šole v deželi ustanovijo samostojna šolska okrožja.

Darovi in prispevki

V počastitev spomina našega člana Dušana Černeta, so darovali za Slovensko skupnost:

prijatelji	Lit. 60.000
N.N.	Lit. 5.000
Z.H.	Lit. 5.000

Odgovorni urednik: Dr. Dragomir Legiša
Za politično vsebino člankov odgovarja izvršni odbor Slovenske skupnosti - Tisk. Del Bianco - Viden